
APROVIZIONAREA ARMATEI RUSE STAȚIONATE ÎN BASARABIA CU MIJLOACE DE TRANSPORT (1832-1853)

Anatolie Leșcu

Cuvinte-cheie: armata, Basarabia, distanța, povara, transport, transportarea, Rusia.

Europa secolului al XIX-lea era un imens teatru de război în care se confruntau cele mai strălucite și puternice armate ale lumii. Printre ele un loc aparte ocupa și armata rusă, care, din punct de vedere numeric, ocupa primele locuri în Europa, numărând în rândurile sale în jur de un milion de ostași. Grija permanentă a guvernului țarist față de armata sa se manifesta în sporirea numărului permanent al efectivului, care a crescut de la 446.059 oameni în 1801, la 1.073.539 oameni în anul 1835 și 2.189.720 în 1856 (Бескровный 1973, 12-16). Trupele de uscat ale armatei erau compuse din armata regulată și miliția populară. La rândul său, armata regulată se împărțea în trupe regulate și neregulate (de cazaci și unități de miliție națională). Trupele regulate se divizau în unități de câmp sau mobile și unități locale (Свод 1859, 15). Conform misiunilor îndeplinite unitățile de câmp erau alcătuite din unități active, care desfășurau principalele acțiuni militare pe teatre de operațiuni și unitățile de rezervă care alcătuiau rezerva teatrelor de operațiuni sau îndeplineau misiuni secundare. Totodată, unitățile de rezervă aveau și sarcina de a primi, echipa și instrui recruții noi-sosiți pentru unitățile combatante.

Unitățile de câmp erau mobile, ele putând fi transferate în orice parte a imperiului pornind de la situația tactică, operativă sau strategică creată. Prin mobilitatea lor unitățile de câmp se deosebeau de unitățile locale care erau trupe sedentare, îndeplinind diferite misiuni în locurile precis stabilite. La rândul lor, ele se divizau în unități combatante și necombatante. Unități combatante formau garnizoanele cetăților compuse din batalioane, regimente, detașamente speciale și de artilerie. Celelalte unități din cadrul trupelor locale erau unități ale serviciului de gardă și interior, escortă, instruire, rezervă, alte subunități auxiliare, inclusiv corpul de jandarmi (Справочная 1875, 3). Sarcina lor era paza închisorilor, ocnelor și altor locuri

de detenție, escortarea deținuților, transportarea recruților, căutarea și reținerea dezertorilor și criminalilor de drept comun, menținerea ordinii în locurile de dislocare, înăbușirea revoltelor și a nesupunerii față de autorități, curmarea contrabandei, paza obiectivelor de importanță strategică și de stat (ПСЗРІ 1830, 783-803).

Începând cu anul 1812, infrastructura militară a fost implementată și în Basarabia, ea devenind o regiune de frontieră, unde erau dispuse numeroase unități militare ale Imperiului Rus. Asigurarea logistică a acestor unități, cât și a armatei în general, ocupa un loc important în activitatea cotidiană a oficialilor militari. Prin complexitatea problemelor rezolvate ea ocupa al doilea loc după problemele ce țin de pregătirea de luptă și instruirea efectivului. Cheltuielile enorme pentru apărare cât și baza economică slabă pentru creșterea veniturilor de stat determinau oficialitățile să reducă la maximum cheltuielile militare din partea statului, transferând o mare parte din îndatoririle sale față de înzestrarea armatei pe seama populației civile. Statul răspundea integral de echiparea, înarmarea, spitalizarea, salarizarea și în mare parte de alimentarea militarului, celelalte obligațiuni fiind încredințate autorităților locale. Obligațiunile autorităților locale erau multiple, importante și costisitoare, cum ar fi încartiruirea trupelor în localități, încălzirea și iluminarea unităților încartiruite, acordarea către ostași a rației alimentare suplimentare, alimentarea cailor armatei cu furaje, prestarea serviciului de transport în folosul unităților militare, reparația obiectelor militare și multe altele (Столетие 1903, 86).

Problema majoră a armatei era posibilitățile reduse de transport a enormelor cantități de material necesar existenței sale atât pe timp de pace cât și pe timp de război. Crearea unităților speciale de transport, a așa-ziselor brigăzi trenare, capabile să îndeplinească cerințele strict necesare, rezolva problema numai parțial. Brigăzile trenurilor de luptă (trenare) înființate în anul 1819 erau forma-

te din 4 batalioane a câte 6 companii în fiecare dotate cu 16 furgoane. Brigăzile țineau de corpurile de armată, batalioanele – de diviziile și companiile – de regimente (Энциклопедия 1897, 202). Așadar, trenul de luptă regimentar era compus din 16 furgoane, ceea ce era chiar sub nivelul situației din sec. al XVIII-lea când convoiul ambulant număra 63 de care în regimentul de infanterie și 60 în cel de dragoni. Autoritățile militare vedeau rezolvarea problemei în utilizarea mijloacelor de transport a locuitorilor pentru acest gen de serviciu. Carele locuitorilor puteau fi închiriate de către guvern pe un preț comercial sau rechiziționate forțat în caz de necesitate (Военная 1914, 68). Pe lângă necesitatea de a transporta încărcăturile militare, armata mai avea nevoie de transportarea efectivului aflat în serviciu, deplasări sau la îndeplinirea altor obligațiuni funcționale. Din contul autorităților locale erau îndeplinite contra cost cerințele pentru deplasarea brutarilor militari (6 care pentru 36 de brutari), cartirutorilor (3 care pentru 36 de militari), bolnavilor, militarilor aflați în deplasare, echipelor de ostași trimise în unitățile de gardă (un car pentru persoane) etc. (Карманная 1856, 238)

Tradițional, armata necesită cantități mari de transport, furnizarea căruia era pusă pe spatele populației civile. Chiar dacă sustragerea unităților de transport în folosul armatei din gospodăriile țărănești nu era de lungă durată, numărul mare de cerințe devenea supărător pentru localnici, în majoritatea lor agricultori, rupți de lucrările câmpului în momentele cele mai nepotrivite. Fire practică, țăranul basarabean, deprins cu tergiversările de plată pentru munca prestată în folosul armatei, nu era grăbit să îndeplinească corvoada cerută, eschivându-se prin toate mijloacele posibile de asemenea prestație apăsătoare. Dar puterea statului era mai mare decât rezistența omului simplu, nevoit să îndeplinească toate cerințele acestui stat necruțător.

Fondul Cancelariei guvernatorului civil a Basarabiei păstrează un număr impresionant de rapoarte ale autorităților militare care conțin cereri de a trimite la dispoziția lor unități de transport, în baza cărora putem afla numărul aproximativ al carelor puse la dispoziția militarilor în perioada anilor 1832-1853. Când vorbim de numărul carelor de la populația locală, utilizate de către militari în perioada respectivă, este necesar să ținem cont de fapt că acest număr este valabil pentru o singură etapă de transport, traseul fiind compus

din mai multe etape, de obicei 3-4, divizat în halte și popasuri. În caz dacă distanța parcursă era mai mică de 34 de verste, serviciul de transport era prestat de către localnici gratis, făcând parte din îndatoririle obligatorii față de stat.

Începând cu anul 1832 trupele staționate în Basarabia au trecut definitiv la stare de pace desfășurând activități legate de pregătirea de luptă, prestarea serviciului de gardă și interior, închegarea și coeziunea efectivului din materialul uman nou încorporat, eliberarea celor trecuți în rezervă și alte activități cotidiene. Totodată, se desfășurau cantonamente anuale de vară, reviste de front planificate și inopinate la nivel de batalion, regiment, divizie, corp de armată, activități, ce presupuneau deplasări permanente ale unui număr mare de oameni cu armament, muniții, provizii dintr-un loc în altul, deplasări asigurate de unități de transport ale populației locale. Începutul a fost pus la 16 martie 1832, când trei batalioane de rezervă ale diviziei 26 infanterie au fost deplasate în Crimeea pentru a schimba efectivul diviziei 12 infanterie. Conform cerinței comandamentului diviziei 26 infanterie pentru transportarea bunurilor materiale fiecărui batalion i-au fost distribuite câte 14 căruțe ale locuitorilor, în total 42 unități de transport¹. Batalioanele regimentelor diviziei 26 infanterie rămase în ținut au început transferarea efectivului și bunurilor materiale la locuri de dispunere permanentă, proces care a durat toată vara. Pentru transportarea bunurilor materiale regimentare (efectivul se deplasa pe jos), statului-major al diviziei, statului-major al brigăzilor, caselor și depozitelor de alimente, autoritățile locale au pregătit 41 de care pentru fiecare regiment (6 regimente), trei care pentru statul-major al diviziei și trei care pentru statele-majore al brigăzilor, în total 252 de care, la care se mai adăuga și 42 de cai pentru furgoanele armatei². Rocada înfăptuită de către regimentele Lublin infanterie din Chișinău la Orhei și Zamosc infanterie din Tiraspol la Chișinău a necesitat suplimentar încă 53 de care. Profitând de distanța mică dintre Chișinău și Orhei, dar care nu se încadra în cele 34 de verste deservite gratis, comandantul Regimentului Lublin de infanterie colonelul Pisarjevski îi cere guvernatorului civil acordarea celor 25 de care din partea locuitorilor gratis³, cererea fiind ferm respinsă de către guvernator⁴.

¹ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 1787, f. 263 verso.

² ANRM, F. 2, inv. 1, d. 1787, f. 501 verso.

³ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 1787, f. 412 verso.

⁴ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 1787, f. 414.

În toamna anului 1833 divizia 26 infanterie a fost înlocuită cu divizia 24/16 infanterie, prilej pentru noi cereri de transport. Calculele efectuate de către comandantul Regimentului Vilno vânători, dislocat în regiunea Hotin - Briceni - Otaci, arată că o asemenea operațiune necesita 78 unități de transport la fiecare etapă⁵. Luând în considerație faptul că inițial divizia respectivă era compusă din șase regimente, reiese că necesarul de care pentru aceasta mare unitate militară era de 468 care. Planul redisolocării trupelor pe teritoriul Basarabiei era alcătuit, după cum se pare, în grabă și spontan. Afirmatia este confirmată prin faptul că Regimentul Lituanian vânători, dislocat în triunghiul Bălți - Telenești - Mândra, își avea depozitul regimentar la Chișinău, lăsat acolo în febra redisolocărilor. Abia la 13 octombrie 1833 comandantul diviziei general-maiorul Maievski se adresează către guvernatorul civil cu cererea de a le elibera din contul pământului 42 de care de transport pentru a fi transferat depozitul regimentului sus-menționat din Chișinău la Bălți⁶. La aceasta se mai adaugă încă 19 care redistribuite pentru transportarea bunurilor materiale ale brigăzii 25 artilerie, transferată în Muntenia⁷. În Moldova și Țara Românească erau dislocate și unitățile diviziei 17/14 infanterie. Este de la sine înțeles că divizia a efectuat marșul peste hotarele țării până la locul de destinație fără convoiul depozitar, rămas în Rusia. Pentru trecerea lor prin Basarabia din ținutul Leova au fost repartizate 150 de care cu misiunea de a transporta bunurile materiale din depozite până la vama Fălciu⁸.

În lipsa instituțiilor de învățământ specializat militar pentru corpul de sergenți funcția respectivă era îndeplinită de cantonamentele de vară din Țarsoiko Selo. Din toate unitățile mari ale armatei țariste acolo erau trimiși cei mai buni ostași în scopul însușirii elementelor de bază ale artei militare și formării deprinderilor de comandant inferior la nivelul grupă – pluton. Grupul mixt, reprezentând diviziile 16 și 17 infanterie, era format la Chișinău și era compus din doi ofițeri superiori, patru ofițeri inferiori și 56 de soldați. Deplasarea efectivului selectat se efectua după normele atribuite unităților de gardă, ceea ce presupunea călătorie de nu mai mult a două persoane pe o trăsură de un cal cu remunerarea obligatorie de

către autoritățile de stat a cărașilor cu un preț de 50 de copeici pentru o verstă. În total, până la Sankt Petersburg au fost închiriate 28 trăsură cu plata cărașilor a 2.294 ruble și 60 copeici pentru distanța de 1.639 verste⁹.

Anul 1834 a adus noi schimbări în dislocarea trupelor din Basarabia. Dispozițiunea comandantului Armatei 1 prevedea concentrarea Diviziei 16 infanterie în împrejurările localității Tulcin, locul de dispunere a Statului-Major al armatei, în locul ei urmând se revină din Principate Divizia 17 infanterie. Nici aceasta divizie nu era planificată să fie dispusă compact, ci din interes de serviciu fragmentată pe întreg teritoriul ținutului. Grosul Regimentului Volânia (10 companii) staționa la Tighina (Bender) cu detașarea unui batalion la Chișinău și a două companii la Cetatea Albă (Akkerman) pentru serviciului de gardă. Locul de dispunere permanentă a Regimentului Minsk infanterie a fost stabilit la Ismail, cu delegarea a două companii la Reni și două companii la Chilia pentru efectuarea serviciului de gardă. Regimentul Podolia era responsabil de menținerea ordinii interioare și de serviciul de gardă la Bălți (10 companii), Movilău (o companie), Kamenet-Podolsk (un batalion), restul efectivului concentrându-se la Hotin¹⁰.

Pentru toți era clar cine va suporta toate cheltuielile legate de transportarea bunurilor materiale ale acestor unități. Întrebarea însă era: cu ce preț? Calculele necesarului unităților de transport pentru Divizia 16 infanterie, executate de statul-major al diviziei arătau niște cifre aberante. Conform estimărilor prezentate de către ofițerii acestei mari unități, pentru autoritățile locale, fiecare regiment avea nevoie de 103 care și 19 cai de rezervă¹¹. Pretențiile militarilor erau exagerate, deoarece Basarabia încă nu-și revenise după războiul ruso-turc și nu era în stare să ofere numărul carelor solicitate. În asemenea condiții, unii reprezentanți ai puterilor locale refuzau categoric de a pune la dispoziția militarilor transportul cerut, cum a fost cazul șefului de poliție din Bălți, care la 5 iulie 1834 a interzis să ofere brigăzilor 16 și 17 artilerie 100 de care de transport¹², sau cel din Hotin, care a refuzat se elibereze Regimentului Vilno vânători 62 unități de transport¹³. Pentru a pune capăt la astfel de cereri exagerate,

⁵ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 1922, f. 38.

⁶ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 1922, f. 189.

⁷ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 1922, f. 230 verso.

⁸ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 1922, f. 281 verso.

⁹ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 1922, f. 234.

¹⁰ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2059, f. 7 verso-8 verso.

¹¹ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2059, f. 95 verso.

¹² ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2059, f. 43.

¹³ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2059, f. 73.

autoritățile din Basarabia s-au adresat direct către comandantul Corpului 6 Infanterie generalului Kiseleff, în subordinea căruia se aflau diviziile respective, cu rugămintea de a efectua un calcul obiectiv al necesarului unităților de transport, ținând cont de situația economică precară în care se afla Basarabia în acel moment. Calculul efectuat de către statul-major al Corpului 6 Infanterie a arătat că necesarul unităților de transport pentru un regiment era de 52 de care și 17 cai, numărul carelor fiind redus practic de două ori¹⁴.

Calculule respective au stat la baza eliberării permisiilor din partea autorităților locale de a utiliza carele localnicilor la transportarea bunurilor materiale ale unităților militare aflate în trecere prin Basarabia. Cele patru regimente ale Diviziei 16 infanterie transferate în Podolia au avut nevoie de 208 unități de transport, fără a ține cont de brigada de artilerie. Același număr de care era repartizat și celor trei regimente din cadrul Diviziei 17 infanterie, care, începând cu ziua de 25 mai 1834 reveneau în Basarabia din Principatele Române¹⁵, ceea ce constituia 156 de căruțe.

Aflat la cantonamentele de vară până pe data de 16 septembrie 1834, efectivul Diviziei 17/14 infanterie după ziua respectivă s-a întors la locuri de dispunere permanentă, respectiv: Regimentul Volânia la Tighina, Minsk la Bolgrad, Podolia la Bălți și brigada de artilerie la Soroca, Cotuijeni și Orhei¹⁶. Pentru efectuarea marșului autoritățile locale au pus la dispoziția militarilor câte opt care pentru fiecare batalion sau în total 96 de unități de transport, pornind de la structura de state a unui regiment de infanterie, compus din patru batalioane¹⁷. La 1 noiembrie 1834 diviziei s-a alăturat și ultimul regiment, Jitomir vânători, abia sosit din Principate, căruia i-au fost detașate 22 căruțe de cai¹⁸.

Sosiți la locurile de dispunere permanentă, unitățile diviziei au fost completate cu efectiv, pentru transportarea căruia au fost utilizate 27 trăsuri ale localnicilor¹⁹. Încă două trăsuri au fost folosite pentru transferarea a 40 de arestați militari din închisoarea Tighina la Sevastopol²⁰.

Experiența de luptă acumulată pe parcursul anilor de către serviciul militar i-a sugerat coman-

dantului diviziei 17/14 infanterie generalul-maior Șirman ideea de dispunere mai rațională a unităților diviziei pe teritoriul Basarabiei. Situarea simultană în sudul Basarabiei a două regimente de infanterie, Minsk și Volânia, lăsa fără acoperire părțile din centrul ținutului, situație intolerabilă din punct de vedere operativ. Pentru a redresa situația, la 10 mai 1835, comandantul diviziei a luat hotărârea de a redistribui Regimentul Minsk infanterie din sudul Basarabiei la Lăpușna²¹. În afară de efectiv, care se deplasa pe jos, era necesar de a transfera la locul nou de dispunere și toate bunurile materiale regimentare, care cuprindeau munițiile, rezerva de alimente pentru șase zile, 63 de juguri, 20 de lăzi pentru cort, bunurile ambulatoriului medical cu tot cu bolnavi, farmacie, materialul didactic. Transportarea întregii cantități de material necesita utilizarea a 98 care cu boi și 44 cai²².

Totodată, au fost stabilite termenele și locurile de dispunere a cantonamentelor de vară din anul 1835. Cantonamentele erau planificate de a fi desfășurate în perioada 1 iulie - 1 septembrie 1835 în preajma localităților: Jora – pentru Brigada 17/14 artilerie²³; Tighina (Bender) – pentru regimentele Volânia și Podolia și Ismail – pentru Regimentul Minsk infanterie²⁴. Au fost efectuate și calculule necesarului de transport într-o direcție, care au constituit 249 de trăsuri²⁵ sau 498 în ambele direcții. Simultan cu desfășurarea cantonamentelor din cadrul Regimentului Volânia infanterie la Tiraspol au fost detașate trei companii pentru serviciul de gardă, în care scop au fost contractate 12 mijloace de transport²⁶.

Procesul organizatoric de întărire a forțelor armate dislocate în Basarabia a continuat și în anul următor, când din Silistra au sosit în regiune Regimentul Jitomir infanterie, bateria nr.4 artilerie, compania nr. 89 invalizi și alte subunități în schimbul Batalionului 6 geniu transferat la Kiev. În acest scop autoritățile locale au pus la dispoziția 22 de care și 46 de cai Batalionului de geniu²⁷ și, respectiv, 99 mijloace de transport pentru unitățile transferate din Silistra²⁸. În acel an cantonamentele s-au desfășurat mai târziu, la 20 iulie,

¹⁴ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2059, f. 102.

¹⁵ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2062, f. 3 verso.

¹⁶ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2061, f. 25, 34 verso.

¹⁷ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2061, f. 22.

¹⁸ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2061, f. 101 verso.

¹⁹ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2062, f. 99, 103 verso, 158.

²⁰ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2062, f. 3.

²¹ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2065, f. 84.

²² ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2040, f. 63 verso.

²³ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2064, f. 1.

²⁴ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2065, f. 2.

²⁵ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2065, f. 142.

²⁶ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2240, f. 52.

²⁷ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2240, f. 295.

²⁸ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2245, f. 18.

unitățile fiind dispuse la Tighina, Ismail pentru Regimentul Jitomir infanterie și Trifăuți pentru brigada 14 artilerie. În total, la cantonamentele din vara anului 1836 au participat doi generali, 25 ofițeri superiori, 245 ofițeri inferiori și 11.276 trupă²⁹, iar necesarul în mijloacele de transport era de 219 vehicule într-o direcție, cerere satisfăcută de către autoritățile locale³⁰.

Tot atunci, din Silistra și alte garnizoane aflate în Principatele Române au fost transportate în interiorul Imperiului Rus, mari cantități de armament, muniții, bunuri materiale ale armatei, rămase acolo până acel timp. Din Silistra au fost transportate:

- proiectile de artilerie – 8.800 de puduri;
- armament, care urma să fie transmis armatelor regulate înființate în Principatele Române – 3.562 de puduri;
- muniție, parâme, saltele – 20.500 de puduri;
- piese de artilerie – 1.500 de puduri;
- bunuri materiale, instrumente ale unităților de artilerie – 268 de puduri;
- instrumentarul trupelor de geniu – 2.500 de puduri;
- ancore, parâme, material feros – 19.500 de puduri;
- bunuri materiale ale spitalului militar din cetate – 600 de puduri, plus 419 de bolnavi;
- bunuri materiale ale spitalului militar ambulant – 500 de puduri;
- alte bunuri materiale ale Armatei a 2-a – 1.560 de puduri;
- bunuri materiale a comandamentului garnizoanei – 100 de puduri;
- bunurile materiale ale farmaciei – 1.560 de puduri, în total – 72.420 de puduri.

Spitalul militar din Focșani – 3.570 de puduri;

Spitalul militar din Galata (Iași) – 365 de puduri, în total – 76.355 de puduri³¹.

Posibil că în acel an a avut loc unicul caz când locuitorii Basarabiei acordau benevol serviciile de cărașie. În primăvara anului 1836 comandantul, armatei regulate din Principatul Moldova, Balș, în cooperare cu armata țaristă, a trimis la cantonamente un grup de militari pentru însușirea experienței în pregătirea de luptă. Un grup din arma

cavaleriei, alcătuit din șapte persoane, a tranzitat Basarabia în drum spre orașul Elisavetgrad, în subordinea comandantului Corpului 2 cavalerie de rezervă general-locotenentului, baron Osten-Saken. Un alt grup, de infanteriști, în număr de 14 persoane, a urmat calea spre Odessa, în subordinea generalului-maior Reich, comandantul diviziei de rezervă Corpului 5 infanterie³².

Anul 1837 a adus unele schimbări în dislocarea unităților militare din ținut. Din cauza epidemiei de ciumă din Moldova numărul unităților și subunităților implicate în cantonamentele tradiționale de vară a fost redus, în schimb, în Basarabia au fost transferate două regimente de infanterie pentru a întări linia de carantină instalată pe Dunăre și Prut. În ambele cazuri serviciul de transport era asigurat de către guvernul regional, situația prezentându-se în felul următor:

- patru batalioane ale Regimentului Minsk infanterie au primit 60 de care de transport;
- pentru patru batalioane ale Regimentului Podolia vânătoare – 60 de care;
- pentru batalionul nr. 4 al Regimentului Volânia infanterie – 14 care;
- pentru patru companii ale Regimentului Jitomir vânători – 10 care;
- pentru brigada 14 artilerie – 25 de care³³;
- pentru batalionul nr. 2 rezervă – 4 care³⁴;
- în total – $173 \times 2 = 346$ de unități de transport.

Cordonul sanitar înființat în anul 1837 pentru a combate epidemia de ciumă a fost întărit de către Regimentul Alexopol vânători, transferat în Basarabia din localitatea ucraineană Berdicev. Bunurile materiale regimentare au fost transportate cu ajutorul unui convoi ambulant compus din 100 de care puse la dispoziție de guvernul regional³⁵ și 120 de care la întoarcerea la locul de dispunere permanentă, Ministerul de Război finanțând numai 44 de care, restul unităților de transport cu tot cu cărașii nefiind achitate guvernului regional³⁶.

Anul 1838 a adus o reducere semnificativă a numărului unităților de transport detașate din partea autorităților locale pentru militare, deoarece cea mai mare parte a unităților militare a continuat exercitarea serviciului la cordonul sanitar, la locurile stabilite, iar la cantonamentele de vară

²⁹ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2491, f. 20.

³⁰ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2491, f. 25 verso.

³¹ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2504, f. 14.

³² ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2488, f. 14.

³³ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2727, f. 3-6.

³⁴ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2728, f. 6.

³⁵ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2742, f. 399 verso.

³⁶ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2742, f. 402, 404.

a participat numai efectivul brigăzii de artilerie adunat la Trifăuți. Transportarea bunurilor materiale necesare pentru desfășurarea în condiții optime a cantonamentelor au necesitat 66 de unități de transport în ambele direcții³⁷.

Pentru anii 1839-1840 nu dispunem de date care ar confirma utilizarea carelor personale ale localnicilor în scopuri militare. Cert este însă faptul că, în anul 1840, Divizia 14 infanterie a fost transferată din Basarabia în Caucaz, ea fiind înlocuită de unitățile Diviziei 12 infanterie. Exemplul anilor trecuți ne demonstrează că la asemenea procedeu erau întrebuintate de la 150 până la 200 de mijloace de transport din sectorul privat pentru o divizie, ceea ce ar însemna în jur de 300 de care pentru aceste două mari unități.

Începând cu anul 1841, datele statistice din nou devin mai exacte, cancelaria guvernatorului civil al Basarabiei fiind bombardată de cereri ale comandanților unităților militare în vederea obținerii permisiunilor de a se elibera mijloacele de transport a localnicilor. O mare parte din cererile înaintate spre rezolvare erau cele legate de utilizarea mijloacelor de transport în scopul completării cu personal a unităților Diviziei 12 infanterie cu efectiv recrutat în guberniile interioare ale imperiului. Instrucțiunile militare prevedeau că o echipă de recruți, compusă din 100-120 de oameni, era suplimentată de un convoi ambulant din șapte furgoane puse la dispoziție de către autoritățile civile³⁸. Pe parcursul anului 1841 unitățile militare staționate în Basarabia, inclusiv Flotila Dunăreană, au fost completate cu 1.564 de recruți³⁹, la a căror transportare au contribuit, conform normelor existente, aproximativ 100 unități de transport.

Procesul de încheiere a colectivelor militare se desfășura paralel cu pregătirea de luptă și de serviciul de gardă și interior. În acest scop un batalion al Regimentului Ucrainean vânători, dislocat la Bălți, s-a deplasat la 15 martie 1841 cu ajutorul a 12 căruțe la Tighina (Bender), iar un batalion al Regimentului Nipru infanterie pe 8 căruțe s-a deplasat din Tighina (Bender) la Peresecina, locul său de dispunere permanentă. La 11 aprilie 1841 efectivul companiei nr. 18 invalizi, desființată la Ovidiopol, a completat efectivul companiilor si-

milare din Basarabia, sosind în ținut cu ajutorul a șase care⁴⁰. În același timp, 345 de ostași, aflați la cantonamentele de artilerie, au fost repartizați în regimentele lor, transportarea lor către locurile de destinație efectuându-se cu ajutorul a 41 unități de transport, puse la dispoziție de către autoritățile locale⁴¹.

Anul 1842 s-a evidențiat prin noi remanieri în dispunerea unităților militare din Basarabia. În locul Diviziei 12 infanterie, care a fost mutată la Kiev, în ținut a fost transferată Divizia 3 infanterie, venită din Polonia. Prin Înaltă Voință, exprimată la 8 mai 1842, pentru transferul trupelor din și spre Basarabia s-a stabilit repartizarea unităților de transport puse la dispoziție de către autoritățile locale în următoarea ordine:

- unui regiment de infanterie – 93 de care tracate de către un cal;
- unui regiment de cavalerie – 48 de unități de transport (asemenea regimente în Basarabia nu staționau);
- statului-major al unei brigăzi de infanterie – 1 unitate de transport;
- unei baterii de artilerie – 35 de unități de transport;
- unei baterii ușoare de artilerie – 30 de unități de transport;
- statului-major al brigăzii de artilerie – 7 unități de transport;
- statului-major al diviziei de artilerie – 7 unități de transport;
- statului-major al Corpului de infanterie – 30 de unități de transport⁴².

La momentul schimbului o divizie de infanterie era compusă din 4 regimente, iar brigada de artilerie din patru baterii de artilerie, dintre care trei erau de artilerie ușoară. Un simplu calcul aritmetic ne demonstrează că pentru întreaga procedură au fost nevoie de 1.063 de unități de transport (8 regimente de infanterie, 4 state-majore ale brigăzilor de infanterie, 2 baterii artilerie, 6 baterii artilerie ușoară, un stat-major al brigăzii de artilerie, 4 state-majore ale divizioanelor de artilerie, statul-major al unui Corp de infanterie). Totodată, în luna ianuarie 1842 din Sankt Petersburg s-au reîntors elevii Regimentului Exemplar, care au fost transportați cu ajutorul a 11 care⁴³.

³⁷ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2920, f. 34.

³⁸ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 3540, f. 7.

³⁹ Datele au fost selectate de către autor din dosarele Cancelariei guvernatorului civil pentru anul 1841 – ANRM, F. 2, inv. 1, d. 3540, f. 7; ANRM, F. 2, inv. 1, d. 3541, f. 1, f. 5, f. 17, f. 20, f. 37, f. 39, f. 41, f. 55.

⁴⁰ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 3540, f. 31, 39.

⁴¹ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 3541, f. 30 verso.

⁴² ANRM, F. 2, inv. 1, d. 3808, f. 34.

⁴³ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 3558, f. 17.

Din cauza schimbărilor survenite în dislocarea trupelor din acel an procesul pregătirii de luptă a fost definitiv compromis, recuperarea restanțelor fiind planificată pentru anul 1843. Accentul principal a fost pus pe executarea exemplară a serviciului de gardă, la paza obiectelor participând toate unitățile militare în baza principiului de rotație. În luna martie 1843 paza principalelor obiective militare a fost încredințată Regimentului Velikie Luki vânători, dislocat în nordul Basarabiei. În urma raportului din 10 martie 1843 a comandantului acestui regiment, general-maiorul Mansurov, autoritățile locale au eliberat permise pentru: 12 unități de transport batalionului nr. 1 aflat în marș din Briceni la Cetatea Albă (Akkerman); șase unități de transport pentru două companii batalionului nr. 2 deplasate la Tighina; 16 unități de transport ale batalionului nr. 3 în marș spre Chișinău și opt unități de transport ale batalionului nr. 4 care executa un marș la Bălți⁴⁴. O partidă nouă de echipe din acest regiment a fost trimisă începând cu 22 martie la paza diferitelor obiecte situate la Bălți, Sărăteni, Copăcenii, Rașcov, efectivul fiind transportat cu ajutorul a 53 de care ale localnicilor⁴⁵.

În comparație cu anul precedent, acest an s-a nimerit a fi foarte intensiv pentru efectiv care era implicat în diferite activități, atât de ordin profesional, cât și de cel economic. Tradițional, armata țaristă foarte des era utilizată la diferite lucrări și construcții, îndeplinind funcții necaracteristice acestui institut de stat. În respectiva ordine de idei se încadrează și hotărârea lui Nicolae I de a întreprinde două regimente din cadrul Diviziei 3 infanterie la lucrări agricole în perioada 1 mai - 15 septembrie în regiunea așezămintelor militare din Novorossia⁴⁶. La 8 aprilie 1843 ofițerii statului-major al acestei mari unități au elaborat calculul necesarului mijloacelor de transport, aprobat de către comandantul diviziei general-locotenentul De Vitte și expediat guvernatorului civil al Basarabiei. Conform calculelor elaborate, fiecare regiment era prevăzut de a fi întărit de un tren alcătuit din 60 de care ale localnicilor, sau 240 de care pentru ambele direcții⁴⁷. Nu era uitată nici Brigada 3 artilerie, implicată în desfășurarea, în luna iulie, a Înaltei reviste de front a Corpului 1 Infanterie care a avut loc la Kiev, în prezența per-

sonală a lui Nicolae I. Pentru deplasarea brigăzii din Soroca la Kiev administrația ținutului respectiv a contractat 120 de care de un cal sau 240 în ambele direcții⁴⁸. Totodată, din cadrul diviziei la studii în Regimentul Exemplar au fost detașați 32 de ostași însoțiți de un ofițer. Deplasarea lor până la Kiev a fost efectuată cu ajutorul a 16 trăsuri cu un singur cal și două trăsuri de doi cai⁴⁹. În același timp, din toate regimentele diviziei au fost selectați cei mai buni ostași și transferați la Kiev pentru a completa Corpul de Gardă. Cei 64 de candidați pentru satisfacerea în continuarea serviciului militar în Corpul de Gardă au fost transportați la locul de destinație cu ajutorul a 33 de trăsuri cu un singur cal și două trăsuri de doi cai⁵⁰.

Dialectica optimizării organizatorico-structurale a trupelor cerea insistent unificarea structurii de state a tuturor subunităților din cadrul unui regiment. Devenea clar din experiența acumulată că existența în cadrul unui regiment a trei batalioane de prima linie și un batalion cu efectiv redus de linia a doua, completat până la necesarul existent numai pe timp de război, nu era rațională și benefică pentru efectiv. Omogenizarea trupelor a fost atinsă prin completarea efectivului ultimului batalion la nivelul celorlalte trei, toate numărând în rândurile lor câte 770 de ostași. Executarea ordinului ministrului de război privind unificarea statelor⁵¹ a avut ca efect imediat completarea efectivului cu recruți noi. Pe parcursul anului la întărirea batalioanelor Diviziei 3 infanterie, conform statelor noi în Basarabia, au sosit 1.053 de recruți⁵², a căror transportare, conform instrucțiunilor, necesita până la 36 de trăsuri.

Planurile pregătirii de luptă pentru anul 1844 prevedeau desfășurarea unui număr de întruniri și aplicații, după cum urmează:

Regimentul Staroinghermanland infanterie

- batalioanele 1 și 2 – serviciul de gardă la Cetatea Albă (Akkerman) în perioada 1 aprilie - 16 iunie;
- batalioanele 3 și 4 – serviciul de gardă la Tighina (Bender) în perioada 1 aprilie - 16 iunie;

⁴⁴ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 4036, f. 29-30.

⁴⁵ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 4036, f. 41, 50 verso.

⁴⁶ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 4036, f. 17.

⁴⁷ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 4036, f. 70 verso.

⁴⁸ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 4036, f. 150 verso.

⁴⁹ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 4036, f. 163 verso.

⁵⁰ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 4036, f. 194.

⁵¹ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 4097, f. 1 verso.

⁵² ANRM, F. 2, inv. 1, d. 4097, f. 11, 177, 256.

- în perioada 1 iulie - 16 august – tabăra întrunită a regimentului la cetatea Tighina (Bender) cu executarea serviciului de gardă;
- în perioada 16 august - 1 septembrie – reîntoarcerea în punctul de dispunere permanentă.

Regimentul Novoiinghermanland infanterie

- batalionul 1 – executarea serviciului de gardă la Chilia în perioada 1 aprilie - 1 iulie;
- batalioanele 2 și 3 – executarea serviciului de gardă în perioada 1 aprilie - 1 iulie la Ismail și Reni;
- batalionul 4 – executarea serviciului de gardă la Chișinău în perioada 1 aprilie - 16 august;
- în perioada 1 iulie - 16 august – tabăra întrunită a regimentului în vecinătatea Chișinăului cu executarea serviciului de gardă;
- 10 octombrie – reîntoarcerea în punctele de dislocare permanentă.

Regimentul general-feldmareșalului principelui Mihail Kutuzov-Smolenski vânători

- batalionul 1 – executarea serviciului de gardă la Bălți în perioada 1 aprilie - 1 mai;
- 1 mai - 16 iunie – tabăra întrunită a regimentului la Bălți cu executarea serviciului de gardă;
- două companii din cadrul batalionului 1 – executarea serviciului de gardă la Bălți în perioada 16 iunie - 1 septembrie;
- două companii din cadrul batalionului 1 – executarea serviciului de gardă la Cetatea Albă (Akkerman) în perioada 1 iulie - 1 octombrie;
- batalioanele 2 și 3 – executarea serviciului de gardă la Reni și Ismail în perioada 1 iulie - 10 octombrie;
- batalionul 4 – executarea serviciului de gardă la Chilia în perioada 1 iulie - 1 octombrie.

Regimentul Velikie Luki vânători

- batalionul 1 – executarea serviciului de gardă la Kameneț-Podolsk în perioada 1 aprilie - 10 iunie;
- batalioanele 3 și 4 – executarea serviciului de gardă la Hotin în perioada de 1 aprilie - 16 iunie, 16 iunie - 1 august - tabăra întrunită a regimentului la Hotin cu executarea serviciului de gardă;
- 1 august – reîntoarcerea în punctele de dislocare permanentă⁵³.

⁵³ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 4391, f. 10.

Prin ordinul comandantului diviziei a fost stabilit și necesarul unităților de transport pentru o etapă de marș, expedit guvernatorului civil, din care reiese, că necesarul unui batalion era de 17 trăsuri de un cal, iar al unei companii de 4 trăsuri⁵⁴. Pornind de la normele stabilite și acceptate de către autoritățile locale, putem calcula că pentru o etapă de marș întregii divizii îi erau necesare 620 mijloace de transport, puse la dispoziție de către autoritățile locale. De menționat este faptul că în total au fost stabilite 52 de etape de marș, ceea ce ar însemna că numai în anul 1844 populația locală a pus la dispoziția armatei 32.240 de care.

Anul 1845 s-a dovedit a fi foarte încordat pentru populație, deoarece Divizia 3 infanterie a fost transferată din Basarabia, în locul ei sosind Divizia 12 infanterie, întărită de către șase batalioane din cadrul Diviziei 14 infanterie cu o mie de recruți fiecare. Transportarea bunurilor materiale ale diviziei respective a necesitat un sacrificiu suplimentar din partea locuitorilor Basarabiei care au fost nevoiți să ofere militarilor mijloacele lor de transport. Numai transferarea în Basarabia a unei brigăzi care reprezenta avangarda acestei diviziei a extras din gospodăriile țărănești 141 de care⁵⁵, iar evacuarea Diviziei 3 infanterie – 418 de care (101 care pentru un regiment și 14 care pentru brigada de artilerie)⁵⁶. La rândul său, pentru cele șase batalioane ale Diviziei 14 infanterie au fost pregătite 79 unități de transport⁵⁷. În luna octombrie 1845 din Caucaz la Chișinău a sosit, în cele din urmă, pe 17 care ale localnicilor conducerea Diviziei 12 infanterie⁵⁸. Simultan, în cetatea Ismail au fost depozitate unele bunuri materiale ale Regimentului Azov infanterie care au fost aduse încoace cu ajutorul a 64 de unități de transport ale localnicilor⁵⁹.

Rotația următoarea a trupelor ruse staționate în Basarabia a avut loc în anul 1846, când din regiune a fost retrasă Divizia 12 infanterie, înlocuită cu Divizia 15 infanterie. Operațiunea de schimb a fost susținută de un mare număr de vehicule, cu ajutorul cărora s-a derulat întregul trafic de încărcături. Pe parcursul anului acest tip de activități a fost susținut de către 665 de unități de transport ale localnicilor numai pentru o singură etapă de marș⁶⁰.

⁵⁴ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 4559, f. 16 verso.

⁵⁵ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 4559, f. 209 verso.

⁵⁶ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 4559, f. 223 verso, 283 verso.

⁵⁷ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 4561, f. 26-26 verso.

⁵⁸ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 4561, f. 134 verso.

⁵⁹ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 4561, f. 127 verso.

⁶⁰ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 45856, f. 36 verso, 40 verso, 86, 150, 235 verso, 249, 252, 336 verso.

În anul următor, 1847, nu erau planificate schimbări radicale în dispunerea trupelor, efectivul concentrându-se asupra problemelor legate de completarea unităților cu contingentul nou încorporat, închegarea subunităților și atingerea unei coeziuni în cadrul colectivelor militare, pregătire de luptă și executarea serviciului de zi. Printre măsurile mai importante din acest punct de vedere putem menționa adunarea diviziei la cantonamentele de vară, desfășurată în orașul Elisavetgrad⁶¹. În total, pentru transportarea bunurilor materiale care aparțineau armatei au fost utilizate 493 unități de transport ale băștinașilor⁶².

Evenimentele revoluționare din anul 1848 au marcat profund destinele Europei. Flacăra revoluției, aprinsă în Franța, s-a extins cu timpul pe întreg spațiul Europei de Sud-Est, cuprinzând Ungaria și Țările Române. Unica țară neatinsă de curentul revoluționar rămânea Rusia țaristă, devenind bastionul reacțiunii și curentului conservator. Pornind de la obligațiile Ligii Sfinte, Rusia și-a asumat misiunea de a reprimă mișcarea revoluționară cu ajutorul armelor în țările limitrofe. Armata rusă era pusă pe picior de război, așteptând semnalul de începere a unei noi campanii peste hotarele țării. Activitatea curentă a fost sistată, unitățile ocupându-se de completarea efectivului după state de război în locuri de dispunere permanentă. În lipsa cantonamentelor, a concentrărilor și deplasărilor unităților Diviziei 15 infanterie, băștinașii au avut un moment de respiro în prestarea serviciilor de cărăușie, fiind implicați numai la transportarea a 947 de recruți, îndreptați spre completarea regimentelor diviziei⁶³. Conform normelor stabilite, transportarea acestui număr de întăriri în efectiv necesita aproximativ 60 de care.

Reprimarea revoluției din Moldova și Țara Românească a însemnat ocuparea acestor țări, la sfârșitul anului 1848, de către armata țaristă. Ambele Principate au fost ocupate de unitățile Corpului 5 Infanterie, comandat de generalul de infanterie Alexandr Lidere și compus din diviziile 14 și 15 infanterie, 5 cavalerie, 5 artilerie. Amploarea evenimentelor revoluționare din Austro-Ungaria (Transilvania) cât și un șir de înfrângeri suferite de armatele habsburgice în Ungaria și Galiția a determinat trimiterea la începutul anului 1849

în urma unei cereri oficiale din partea Austriei a Corpurilor 2, 3, 4, 5 și Diviziei 9 infanterie ruse în ajutorul guvernului de la Viena. Implicarea unui asemenea număr de trupe în acțiunile militare din sud-estul Europei a lăsat fără acoperire frontiera vestică a Imperiului Rus, caz inadmisibil în conjunctura politică și militară al momentului. Acoperirea frontierei în regiunea Basarabiei și Podoliei a fost încredințată unui detașament mixt sub comanda general-locotenentului Freitag, compus din divizia de rezervă a Corpului 4 Infanterie, două regimente de cavalerie din cadrul Diviziei 2 Ulani, brigăzii 4 artilerie călăreață și regimentului nr. 50 de cazaci de pe Don⁶⁴. La 9 ianuarie 1849 în Basarabia au intrat primele 8 batalioane instalate în localitățile Malinți, Șirăuți, Dinăuți, Nedobăuți, Hotin, Forostna și Cruglic. Fiecare batalion în drum spre locul de destinație era întărit cu 44 de care puse la dispoziție de către autoritățile locale⁶⁵. La 26 ianuarie în Basarabia sosesc încă două regimente de infanterie și 2 de cavalerie⁶⁶. Ca și de data precedentă, fiecare batalion de infanterie era însoțit de către 44 de care oferite de localnici. În ceea ce privește de regimentele de cavalerie, ele necesitau mai puține mijloace de transport pe timpul marșului, având în componența lor un număr destul de mare de cai și mijloace proprii de transport. Totuși, acestor unități de transport li s-au suplimentat câte încă șase furgoane ale localnicilor⁶⁷. Artileria era reprezentată prin bateriile ușoare nr. 4, 21, 22⁶⁸, întărite fiecare de câte 8 care ale localnicilor.

Escaladarea luptelor din primăvara-vara anului 1849 în Ardeal necesita noi întăriri ale corpului expediționar rus. În regim de urgență, la 26 aprilie 1849 peste hotarele imperiului sunt detașate regimentele Kolâvanov și Tomsk vânători, cu excepția unui batalion lăsat la Hotin, sosite în Basarabia la 26 ianuarie⁶⁹, urmat la 2 mai de regimentul Novii Mirgorod de ulani⁷⁰. Transportarea bunurilor materiale regimentare a necesitat din partea localnicilor mobilizarea a 314 unități de transport, în corespundere cu normele logistice în vigoare. Peste ceva timp, la 28 mai, din Odessa la Bârlad a fost trimis Regimentul Lituanian vânători cu bateria ușoară nr. 2 artilerie și din Nikola-

⁶¹ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 4941, f. 89 verso.

⁶² ANRM, F. 2, inv. 1, d. 4941, f. 8, 68 verso, 70 verso, 77, 119-120.

⁶³ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 4941, f. 315.

⁶⁴ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 5341, f. 7.

⁶⁵ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 5341, f. 9.

⁶⁶ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 5341, f. 30.

⁶⁷ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 5341, f. 143.

⁶⁸ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 5341, f. 55.

⁶⁹ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 5341, f. 148 verso.

⁷⁰ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 5341, f. 143.

ev la Iași – bateria nr. 2 artilerie. În ambele cazuri au fost mobilizate câte 100 de care ale localnicilor⁷¹. Întăririle primite și-au spus cuvântul, armatele ungare conduse de Josef Bem și Gorgei Artur în luptele din vara anului 1849 au fost zdrobite, capitulând în fața general-feldmareșalului Ivan Paskevici. Începând cu luna septembrie a demarat retragerea treptată a armatei ruse din Ardeal, Galiția, Țara Românească și Moldova. Cu regret, de la toate mari unități participante la campania din Austro-Ungaria și care numărau în jur de 300 mii oameni, s-au păstrat cererile pentru obținerea unităților de transport numai a Diviziei 4 rezervă, care solicita de la autoritățile regionale 150 de care⁷². Totodată, pe parcursul anului întreg în Basarabia erau îndreptate echipe de recruți nou-încorporați pentru instruire și repartizare în unități, numărul cărora era de 4.037 de oameni⁷³ și a căror transportare, conform normelor existente, necesita utilizarea a 257 mijloace de transport.

Cu regret, nu dispunem de date privind mișcările trupelor ruse în anul 1850, ele lipsind din fondurile Arhivei Naționale. În lipsa datelor, suntem nevoiți să ometem contabilizarea unităților de transport îndreptate de către autoritățile civile spre deservirea armatei din acel an. În anul 1851 una dintre principalele misiuni, îndeplinirea căreia depindea în cel mai direct mod de asigurarea cu mijloace de transport, era eliberarea efectivului cu termenul expirat din serviciului militar. Numărul total al celor demobilizați era de 2.357 de oameni, ei fiind îndreptați spre patru centre de triere situate la Riazan, Kiev, Ekaterinoslav și Simbirsk. Pentru transportarea lor autoritățile din Basarabia au repartizat comandantului Diviziei 14 infanterie, responsabil de misiune, 52 vehicule⁷⁴.

Anul 1852, ultimul an de pace înaintea războiului Crimeii, era plin de evenimente care vizau activități ale procesului pregătirii de luptă. Verificarea nivelului pregătirii de luptă pentru unitățile Diviziei 15 infanterie în acel an s-a desfășurat în două etape. Prima etapa includea cantonamentele regimentare de o luna (14 iunie - 14 iulie), iar etapa a doua adunarea generală a diviziei în orașul Voznesensk⁷⁵. Adunarea regimentelor la cantonamentele de vară s-a efectuat cu sprijinul masiv al autorităților locale, care au mobilizat în acest

scop 64 de care⁷⁶. În vederea deplasării diviziei la Voznesensk administrația locală a contractat 204 de care pentru o etapă de marș⁷⁷. Totodată, la Odesa erau adunați la cantonamente specializate ostașii Corpului 5 Infanterie care făceau parte din subunitățile de infanterie înarmate cu carabine de model nou, cu țeava ghintuită. Din cadrul diviziei la Odesa au fost detașați 377 de ostași, transportați cu ajutorul a 24 de căruțe țărănești⁷⁸. Paralel cu măsurile sus-menționate, divizia pe parcursul anului a fost completată cu 4.291 de ostași nou-încorporați, a căror transportare, conform normelor stabilite, a necesitat contractarea a 250 de unități de transport⁷⁹.

Pe parcursul întregii perioade menționate mobilizarea cărașurilor și a mijloacelor de transport era însoțită și de unele abateri și fărâdelegi săvârșite de către unii militari față de populația locală. Un caz grăitor a avut loc în iarna anului 1836, în plasa Vălcineț, ținutul Chișinău. La 21 decembrie 1836, în plasa Vălcineț a poposit Batalionul nr. 4 al Regimentului Jitomir vânători, încartiruindu-și subunitățile sale, fără a se consulta în prealabil cu autoritățile locale, în localitățile Sipoteni, Vălcineț, Peticeni, Seliște-Tuzara. La plecare din plasă, comandantul batalionului, locotenent-colonelul Reichenau, a insistat în fața autorităților de a se elibera permise pentru 62 de care de doi boi, 7 căruțe de doi cai și 45 căruțe de trei cai fără a prezenta nici un document confirmativ în acest sens. Totodată, de la locuitorii satului Sipoteni prin recipisă au fost luate 14 cojoace pentru ostași bolnavi, dintre care sătenilor mai apoi au fost întoarse numai 8⁸⁰. Pe cazul dat la 21 ianuarie 1837 de către comandantul diviziei 14 infanterie a fost pornită ancheta administrativă internă încredințată general-maiorului Ungherbauer⁸¹. În urma cercetărilor întreprinse ancheta nu a găsit în activitatea locotenent-colonelului Reichenau elemente infracționale, deoarece sus-numitul ofițer a declarat anchetatorilor că a plătit sătenilor pentru căruțele întrebunțate 76 ruble 95 copeici, iar cojoacele au fost restituite și depozitate în satul Drăgănești⁸². Numai că în nota explicativă depusă ofițerul a uitat să adauge că prețul real al unităților de transport era mai mare cu cel puțin

⁷¹ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 5341, f. 191.

⁷² ANRM, F. 2, inv. 1, d. 5341, f. 285.

⁷³ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 5341, f. 6-396.

⁷⁴ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 5612, f. 43.

⁷⁵ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 5611, f. 103.

⁷⁶ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 5611, f. 49 verso.

⁷⁷ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 5611, f. 69 verso-69.

⁷⁸ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 5611, f. 155 verso.

⁷⁹ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 5611, f. 4.

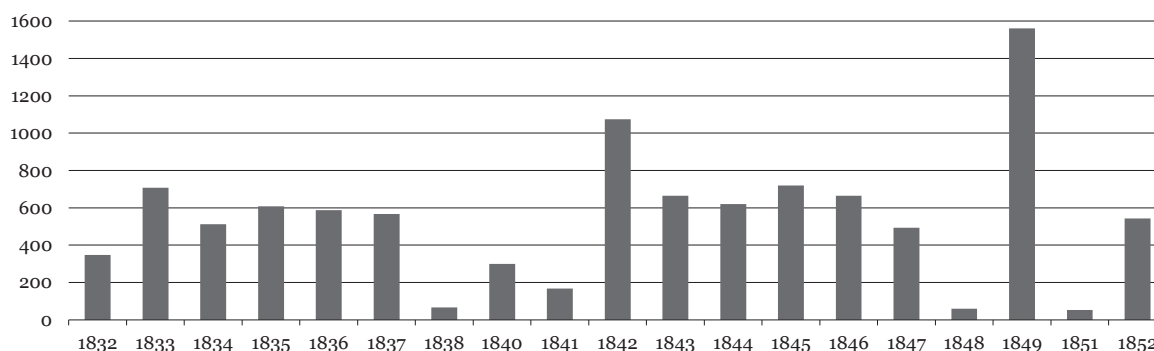
⁸⁰ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2728, f. 11 verso.

⁸¹ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2728, f. 13.

⁸² ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2728, f. 184.

Diagrama 1

Numărul unităților de transport pentru o etapă de marș puse la dispoziția armatei ruse de populația Basarabiei

de două ori de cel plătit, iar din cele 14 cojoace au fost restituite numai opt. Un caz similar a avut loc la 18 iulie 1839, când responsabilul pentru domeniile statului din ținutul Hotin locotenent-colonelul Angheli a cerut despăgubiri de la comandantul companiei 2 carabinieri Regimentului Podolia vânători, căpitanul Maliușcițki, în suma de 547 ruble pentru întreținerea în interes de serviciu a patru care luate de la locuitorii satului Medveja. Înfuriat de cerințele insistente ale reprezentantului puterii locale de a restitui banii, căpitanul pur și simplu a rupt cererea localnicilor în bucăți⁸³.

Cu trecerea timpului cazurile de atitudine arogantă, iar în unele circumstanțe chiar criminală a reprezentanților armatei ruse față de localnici numai creșteau, atingând cote maxime în deceniile patru și cinci ale secolului al XIX-lea. Raportul comisiei de încartiruire din orașul Bălți, înaintat la 3 octombrie 1846 pe numele guvernatorului civil accentuează faptul că niciodată încă până la acel moment comportamentul ostașilor nu era așa de desfrânat și destrăbălat, fiind susținut tacit de către superiorii lor nemijlociți. Efectivul companiilor Regimentului Praga infanterie dislocat în localitățile Bogheni, Mânzătești, Gherghești, Cornești și Călărași îi bătea pe localnici, cerea pe gratis mâncare aleasă, întrebuința carele țăranilor în interese personale, refuzând să achite costul transportului⁸⁴.

La 18 iunie 1852 compania 11 vânători a Regimentului Zamosk vânători, tranzitând satul Ci-mișeni, în loc de trei a luat nouă care, furând de la Ion Cozac și o pereche de cizme⁸⁵. Un caz similar s-a repetat la 14 iulie 1852 și în satul Biliceni,

tranzitat de compania 12 vânători a aceleiași regiment, când ostașii au luat samavolnic de la săteni 23 de căruțe⁸⁶. Similar s-a comportat efectivul acestei companii și la Cobusca Veche, unde au confiscat 11 căruțe, furând totodată, două găini și unele obiecte personale. De data aceasta bătrânii satului au depus o plângere oficială în fața Judecătoriei ținutale din Tighina, militarii fiind siliți să restituie suma de 18 ruble și 84 de copeici de argint pentru dauna pricinuită⁸⁷.

În concluzie, putem menționa că populația Basarabiei era responsabilă de transportarea majorității bunurilor materiale ce aparțineau armatei. Numărul unităților de transport puse la dispoziție de către autoritățile locale pentru nevoile forțelor armate pe parcursul unei etape de marș este demonstrat în diagrama 1⁸⁸.

După ani, cifrele carelor utilizate este reprezentat în modul următor: 1832 – 347; 1833 – 707; 1834 – 511; 1835 – 608; 1836 – 588; 1837 – 566; 1838 – 66; 1840 – 300; 1841 – 167; 1842 – 1.074; 1843 – 664; 1844 – 620; 1845 – 719; 1846 – 665; 1847 – 493; 1848 – 60; 1849 – 1.561; 1851 – 52; 1852 – 542, în total 10.310 unități de transport în 21 de ani pentru o etapă de marș sau, în medie, 490 de care pe an.

⁸⁶ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 5983, f. 33.

⁸⁷ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 5983, f. 70.

⁸⁸ Calculele au fost efectuate de către autor în baza documentelor: ANRM, F. 2, inv. 1, d. 1787, f. 263 verso-501; ANRM, F. 2, inv. 1, d. 1922, f. 38-281 verso; ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2059, f. 7 verso-102; ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2061, f. 25-101 verso; ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2062, f. 3 verso-158; ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2065, f. 5-142; ANRM, F. 2, inv. 1, d. 22240, f. 63 verso-295; ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2504, f. 14; ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2728, f. 6; ANRM, F. 2, inv. 1, d. 2742, f. 399 verso-404; ANRM, F. 2, inv. 1, d. 4036, f. 29-194; ANRM, F. 2, inv. 1, d. 4097, f. 1 verso-256; ANRM, F. 2, inv. 1, d. 4559, f. 16 verso-283 verso; ANRM, F. 2, inv. 1, d. 5341, f. 7-396; ANRM, F. 2, inv. 1, d. 5983, f. 2 verso-70.

⁸³ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 3022, f. 2 verso.

⁸⁴ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 4856, f. 341.

⁸⁵ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 5983, f. 2 verso.

Bibliografie

- Бескровный 1973:** Л.Г. Бескровный, Русская армия и флот в XIX в. Военно-экономический потенциал России (Москва: Наука 1972).
- Военная 1914:** Военная энциклопедия. Товарищество И.Д. Сытина, том 17 (Петроград 1914).
- Карманная 1856:** Карманная справочная книжка для русских офицеров (Санкт-Петербург: Типография Императорской Академии Наук 1856).
- ПСЗРИ 1830:** Полное Собрание Законов Российской империи с 1649 года. Том XXXI, Собрание I, Закон № 24704 от 3 июля 1811 (Санкт-Петербург 1830), 783-803.
- Свод 1859:** Свод военных постановлений, часть первая (Санкт-Петербург 1859).
- Справочная 1875:** Справочная книжка для русских офицеров (Санкт-Петербург 1875).
- Столетие 1903:** Столетие Военного Министерства. 1802-1902. Главное Интендантское Управление. Исторический очерк, том 5, часть 1 (Санкт-Петербург 1903).
- Энциклопедия 1897:** Энциклопедия военных и морских наук. Составлена под главною редакцией генерала от инфантерии Г.А. Леера, том. VIII (Санкт-Петербург 1897).

Providing the Russian army with vehicles during its location in Bessarabia (1832-1853)

Keywords: army, Bessarabia, duty, distance, vehicle, transportation, Russia.

Abstract: Since 1812, military units of the Russian Imperial Army that was the largest in Europe and numbered up to 2 million people were permanently stationed in Bessarabia. One of the most difficult tasks facing its leadership was the problem of logistical support of personnel. The exorbitant military expenditures and the weak economic base of Russia forced the government to shift most of the military expenditures from the state to the local population. Last but not least, it concerned vehicles. The population of Bessarabia was obliged to provide the military with vehicles for the transportation of goods and supplies, sick and wounded, recruits. Despite the fact that the government paid the peasants for the losses incurred during transportation, these amounts did not correspond to market prices, and most importantly, it tore peasants away from agricultural work during harvesting. Moreover, often the military abused its position and did not pay for the services provided, used the vehicles for personal purposes or forced the local population to transport cargo for free. The Pragski Infantry Regiment was particularly distinguished in this respect.

In total, in the period under study, the population of Bessarabia provided 10 310 carts for one stage of a distance, which consisted, on the average, of 3-4 stages, or 490 carts per one stage of the distance per year, which adversely affected the material well-being of the local population.

Обеспечение транспортными средствами русской армии, расположенной в Бессарабии (1832-1853)

Ключевые слова: армия, Бессарабия, повинность, дистанция, транспорт, перевозка, Россия.

Резюме: Начиная с 1812 года в Бессарабии на постоянной основе были расположены воинские подразделения Российской императорской армии, которая по численности была крупнейшей в Европе и насчитывала до 2 млн. человек. Одной из сложнейших задач, стоявших перед её руководством, была проблема тылового обеспечения личного состава. Непомерные военные расходы и слабая экономическая база России вынуждали правительство переложить большую часть военных расходов с государства на плечи местного населения. Не в последнюю очередь это касалось транспортных средств. Население Бессарабии было обязано предоставлять свои транспортные средства военным для перевозки грузов и материальных средств, больных и раненых, рекрутов. Несмотря на то, что правительство оплачивало крестьянам понесенные во время перевозок убытки, суммы эти не соответствовали рыночным ценам, и самое главное – это отрывало крестьян от сельскохозяйственных работ в пору уборки урожая. Более того, часто военные злоупотребляли своим положением и не оплачивали оказанные услуги, использовали повозки в личных целях, заставляли местное население перевозить грузы бесплатно. Особенно отличился в этом отношении Прагский пехотный полк. Всего в исследуемый период населением Бессарабии было предоставлено воинским частям 10 310 повозок на один этап дистанции, которая состояла в среднем из 3-4 этапов, или же 490 повозок на один этап дистанции в год, что негативно влияло на материальное благосостояние местного населения.

20.02.2018

Dr. Anatolie Leșcu, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”, str. Haltei 23, MD-2023 Chișinău, Republica Moldova, e-mail: lescuanatol@yahoo.com